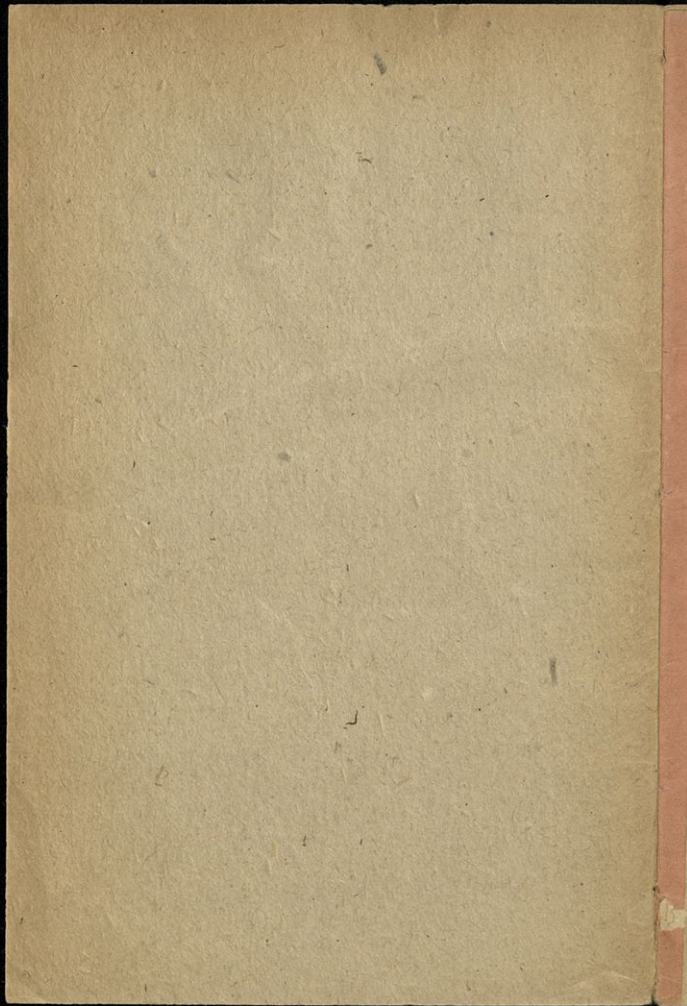

140469

DIDAKTOFON

C. KR. IZKLJ. PRIVIL.

GLASBENI INŠTRUMENT.

SESTAVIL
ALOJZIJ LUZNIK,
UČITELJ.

V Ljubljani, 1887.

M 785/1957

Didaktofon,

c. kr. izklj. priv. glasbeni inštrument.

Na razpolago so nam dandanes raznoteri dobri navodi in knjige za poučevanje petja. Pri vsem tem pa je pouk v petji sila težavno delo in pri neugodnih razmerah celó neizpeljivo podjetje.

Dobrih pevskih zborov je pri nas malo; takih pevcev pa, osebito na deželi, ki bi temeljito poznali glaske (note), je primeroma tako pičlo število, da jih skoraj ne smemo v poštev jemati. Večina naših pevcev, čeravno imajo glaske pred seboj, poje vendar večjidel po posluhu in spominu, in to vsled brezbrojnega ponavljanja pesni in velikanskega truda pevovodje in pevcev samih. — So izjeme, tudi častne izjeme pri zborih in posameznikih, a najti priprostega pevca, ki bi s zavednostjo in samostojnostjo po glaskah pel, je vendar zeló težavno. — Zakaj pa tako? — Zato, ker je glasbena teorija marsikojemu presuhoparna, vsled tega predolgočasna in pot do temeljitega poznanja glask predolga in težavna. Najtežje v tem pa je poznavanje glask po visokosti.

Kdor se je v glaskah že toliko izuril, da se zaveda, kako visoko ali nizko (tanko ali debelo) vleva zapeti vsaka posamezna glaska (nota), temu lahko rečemo, da je vso težavo premagal. Vse drugo je lahko in človeku več ali manj prirojeno. Poznavanje glask po visokosti pa je res težavna reč, katera

potrebuje mnogo časa in vstrajnih vaj, predno jo ima človek v popolnej oblasti.

Omenjene težave čutijo pa le taki pevci, ki nimajo pojma o nobenem glasbenem inštrumentu. Kdor zna pa na koji inštrument po glaskah le količkaj svirati, ta se petja kmalo nauči. On svira pesen ali vajo, kojo se ima učiti, in tako more zajemati vsak glas inštrumenta s svojim glasom, vsled česar si on stvar prav hitro osvoji; tacega spominjajo potem glaske same na ta ali oni glas njemu poznanega inštrumenta, ter tako mu je potem prav lahko, točno zadeti vsako posamezno glasko (noto).

Prav dobro se še spominjam na pevski zbor, v kojem so bili taki pevci, ki so znali inštrumentalne glasbe in taki, kateri te niso poznali. Prvim je bilo petje igrača, drugim pa tako težavno delo, da so je z velikim trudom komaj zmagovali. — Bil je tudi znamenit glasbenik in pevovodja, koji ni nikdar vzel pevca v svoj zbor, ako ni dotičnik znal rabiti jeden ali drugi inštrument, kajti vedel je, da tak, ki inštrumenta ne pozna, je navadno v glaskah površen, ter da je s takim pevcem več en trud in delo.

Vsak pevec toraj, ki bi hotel z gotovostjo in temeljitostjo peti, moral bi znati glasbe tudi na kakov glasbeni inštrument. — Lepa teorija, kako pa s prakso? Se li izplača učiti vsakega pevca sviranja, kje je toliko časa, toliko potrpežljivosti, toliko denarja itd.? — Ponehajmo, treba ni prvega, niti drugega, dovolj je samo nekaj veselja, malo odločnosti, in stvar se gotovo izpelje.

Naš slavni skladatelj in kritik, gospod Danilo Fajgelj je pisal o novem glasbenem inštrumentu,

didaktofonu. Ta inštrument je tako napravljen, da se more vsakdo v nekolikih lekcijah naučiti sviranja in petja. Da se stvar bolj razširi in udomači, namenil sem se o njej nekaj črtic napisati.

Didaktofon je v sorodu s harmonijem; glas njegov je krepak in po želji veselejši ko harmonijev. Kar ga razlikuje od harmonija, je klavijatura. Ona nosi na tipkah (tastah) ves notni sistem t. j. 5 vrst, 4 medvrstja, pomožne vrste in medvrstja pod in nad 5 vrstami. Vsled tega je klavijatura z notami v tako tesni zvezi, da more vsakdo, rekel bi, na prvi pogled vsako glasko na didaktofonu zaigrati. Učencu je treba vedeti le, da pišemo glaske na 5 vrst (črt) in 4 medvrstja (prostore med 5 vrstami). Zdaj mu pokažemo na didaktofonu 5 rudečih, dolgih vrst, (črt, t. j. 5 rudečih tipk: *e, g, h, d, f* z navpičnimi podaljški v podobi podolgljatih ploščic) ki predstavljajo 5 glaskinih vrst. Med 5 rudečimi tipkami (vrstami) mu pokažemo 4 bele tipke, koje predstavljajo pa 4 medvrstja (t. j. prostore mej 5 vrstami in sicer: *f, a, c, e*). — Na podlagi te malenkosti more sedaj vsakdo zasvirati vsako glasko, ki je zapisana v prostoru 5 vrst in 4 medvrstij in sicer tako-le: Glaska (nota) na 1 vrsti se zasvira na 1 rudeči vrsti (tipki), glaska na 2. vrsti se zasvira na 2. rudeči vrsti (tipki), glaska na 3. vrsti se zasvira na 3. rudeči vrsti (tipki), glaska na 4. vrsti na 4. rudeči vrsti (tipki) in glaska na 5. vrsti na 5. rudeči vrsti (tipki); — glaska v 1. medvrstji se zasvira na 1. beli tipki, glaska v 2. medvrstji se zasvira na 2. beli tipki, glaska

v 3. medvrstji na 3. beli tipki in glaska v 4. medvrstji se zasvira na 4. beli tipki.

Kakor se svirajo glaske na 5 pravih vrstah in 4 medvrstjih, ravno tako se svirajo glaske pod in nad 5 vrstami, t. j. glaske na pomožnih vrstah in medvrstjih. Da se pa na didaktofonu pomožne vrste (tipke) od 5 pravih vrst (rudečih tipk) bolj živo ločijo, — so pomožne vrste (tipke) pod in nad 5 pravimi vrstami (rudečimi in dolgimi) nekaj krajše (le podaljški so krajši ne tipke) barve so pa modre. N. pr. *c* na 1. pomožni vrsti od spodaj je moder, — *a* na 1. pomožni vrsti od zgoraj je moder, *c* na 2. pomožni vrsti od zgoraj je tudi moder itd. Medvrstja so povsod bela.

Opisane petere rudeče vrste (tipke), pomožne, modre vrste (tipke) in bela medvrstja (tipke) so v diskantu za glaske vijolinskega ključa, v basu pa za glaske basovega ključa. Le pri inštrumentu na 3 okt. je za basov ključ majhna izjema, ktera pa ne dela bistvenosti glask in inštrumenta nobene škode niti najmanjše ovire in težave.

Na podlagi te jednostavne kombinacije glask in tipk je stvar tako lahko umljiva, da jo najpriprostejši, celó otrok v 10 minutah lahko razume.

Da vé še učenec, koliko časa (kako dolgo, koliko udarcev) je treba svirati ali peti celo noto, polovico, četrtno itd., da vé, kaj pomeni točka za noto, (kar se pa lahko kmalu nauči, ker stvar ni težavna), — da se mu še pové, da križ zvišuje glasko za pol glasu, ter da treba pritisniti mesto spodnje tipke — desno zgornjo črno, ali pa njeno prvo sosedo na desno, — in da *b* znižuje glasko za pol glasu, ter

da treba pritisniti mesto spodnje — levo zgornjo črno, ali pa prvo sosedo na levo, — potem je učencu lahko svirati vsako jednoglasno pesen, bodi postavljena v vijolinskem ali basovem ključu. Kdor pa zna toliko svirati (jednoglasno pesen, n. pr. tenor 1. ali 2., bas 1. ali 2.) ako ima le sluh, postane lahko v prav kratkem času dober pevec. Ako se pa še kaj več vadi, postane tudi sviralec. — V skušnji se je pokazalo, da so se popolnoma priprosti kmečki fantje v petih dnevih s pomočjo jednega didaktofona toliko naučili, da so si pesni po glaskah na didaktofonu sami svirali in se jih tudi peti naučili. Najtežje delo (premučno vbijanje glasov v spomin in uho) je odpadlo, in pevovodji ni bilo treba na družega paziti, ko na skupni takt in izraz petja. Koliko truda, koliko časa prihranjenega! Leta in leta pojejo pevci, a kaj tacega ne morejo storiti, kar so zgoraj omenjeni storili v 1 tednu! Poleg tega, da se na didaktofonu tako hitro nauči sviranja in petja, ima inštrument še to dobro stran, da se more vsak komad svirati v *c-dur-u*, najlažji intonaciji (brez *križev*, brez *bejev*). Se vé da, ako ni skladba pisana v *c*, treba jo je v ta glas preložiti, kar pa je prav lahko delo. Da se pa v *c* preložena skladba glasi v prvotnej intonaciji, premakne se cela klavijatura ob spredaj nastavljeni lestvici dvanajsterih intonacij pred znak zahtevane intonacije. Vsled premikanja klavijature more se tudi vsaka skladba v jednej intonaciji (n. pr. v *c*) svirati v vseh 12 intonacijah. Naj pojasnim to s sledečo primero: Tipka *c* nam daje v *c* glasu — glas *c*. Ako pomaknemo klavijaturo za pol glasu

proti desni, nam dá zgoraj imenovana tipka *c* — glas *cis*. Držimo sicer tipko *c*, a ker smo pomaknili klavijaturo za pol glasu navzgor, slišimo pod tipko *c* — glas *cis*. Ako pomaknemo klavijaturo še za pol glasu dalje, zleze tipka *c* nad glas *d*, in čeravno držimo *c*, slišimo vendar *d*. Še pol glasu na desno, pa slišimo pod tipko *c*, glas *es* itd. Kakor se tedaj razvidi, more se na didaktofonu vsak komad svirati ob samem premikanji klavijature višje ali nižje, kakor se komu poljubi, ali kakor se mu pripravnejše zdi.

Očividno je toraj, da ni treba pri didaktofonu onih dolgočasnih vaj in pojmov teorije, pri kojih peveci že v začetku največ veselja in poguma izgubé, ampak tú se začne koj s prakso, tú se koj svira, koj poje. Poznavanje glask in tipk po imenu pride po vaji na inštrumentu samo od sebe, kajti vsaka vrsta oziroma medvrstje na didaktofonu nosi svoje ime. Ko se pa spoznajo vrste in medvrstja, spoznajo se ob enem tudi tipke inštrumenta. Kdor se privadi didaktofonu, ta si kmalu pomaga tudi na harmoniji in glasoviru.

Kaj me je pa napotilo k didaktofonu ali glasouku?

Spoznavši prevelike zapreke ter dolgo in težavno pot pri poučevanji petja, iskal sem najkrajše, najlažje in najgotovejše poti za pouk v petji, ter tako sestavil opisani aparat — didaktofon.

Da se pa z inštrumentom kolikor mogoče doseže zaželjeni cilj, t. j. da lahko vsakdo v najkrajšem času (s pomočjo male knjižice — navoda) v par dnevih svira in poje, in da se s tem petje in glasba med narodom širi, tako rekoč vdomači, — sestavil sem po mnogih poskusih didaktofon po jako nizki

ceni, tako, da si ga more naročiti skoraj vsakdo, ki ima veselje do glasbe.

Ni mi do gmotnega dobička, na sreči mi je razširjanje glasbe, zato sem jel izdelovati inštrumente po tej-le ceni: Didaktofon, v podobi harmonija, trajnega dela, na 4 okt. stane ~~38~~ gld., ravno tak na 3 okt. stane ~~33~~ gld., ~~tudi na 3 oktave pa v podobni šatulja stane samo 25 gld.~~ Slednji zadostuje za petje. Vsakemu inštrumentu se dodá navod, kako rabiti in se učiti didaktofon. Ta svota za tako koristen inštrument je gotovo zeló nizka, ter upam, da si bodo prijatelji glasbe, osobito prečastita duhovščina za cerkvene pevce, čast. gosp. tovariši posebno kot zastopniki glasbe na deželi, pevska društva, peveci, stariši za svoje otroke i. dr. — omislili sredstvo, s katerim jim bode v krasnej glasbi lahko napredovati ter si tako vedriti duh, blažiti srce ter delovati za prospeh narodne omike in prosvete.

Ako se namen inštrumenta ne vjema s tem popisom, vzamem inštrument nazaj. Oddaja se tudi na obroke.

Naročila sprejemam v Škrbini, pošta Komen na Primorskem (Küstenland).

Odličnim spoštovanjem

Alojzij Luznik,
učitelj.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

